

I VÅRFLODENS TROLSKA SPÅR

I en nationalpark i sydvästra Estland gömmer sig ett slingrande flodsystem, värt sitt smeknamn "Estlands Amazonas". Utemagasinet hoppar i kajakerna för att få uppleva den flyktiga femte årstiden – en vårflod som som inte liknar någonting annat.

TEXT **EMMA MATTSSON** FOTO **LINDA ROMPPALA**

Så snart nyheten om vårfloden når ut i media, vallfärdar människor från hela Estland till Soomaa för att ta del av det spektakulära fenomenet. Vill man som vi paddla ostört gäller det att vara ute tidigt på morgonen.

Det plingar till i mobilen: "Om ni inte redan har bokat era biljetter – gör inte det. Det är kört. Vattnet sjunker och det går fort nu."

Åh nej, ska vi ha samma otur som förra våren? Knappt hinner tanken landa förrän nästa pling ljuder:

– Eller bara åk!

Ett dygn senare parkerar vi hyrbilen vid vägs ände, djupt inne i nationalparken Soomaa i sydvästra Estland. Den sista biten tar vi oss fram till fots med den gamla gården Karuskose som mål, belägen i ett av parkens mest avskurna områden. Klädda i höga gummistövlar trevar vi oss fram i mörkret, där marken är hal av brun lera. På håll syns skenet från en pannlampa nära sig – det är Rene, vår guide.

– Välkomna till vårt blöta paradiset, ler han stort, och erbjuder sig att ta vårt bagage.

Vid åsynen av den smala hängbron, helt utan räcke, som måste passeras för att nå gården tar vi honom på orden. Rene kränger på sig båda ryggsäckarna, en fram och en bak, och tar sig på lätta och vana steg fram på de hala plankorna.

– En åt gången för att minska gungandet, hörs han ropa, innan han försvinner i mörkret.

Under bron hörs floden Halliste forsa fram. I morgon bitti börjar äventyret.

FLODERNA SVÄMMAR ÖVER

Jag och fotografen Linda har tagit oss till Estland för att möta vårfloden, av lokalbefolkningen kallad "den femte årstiden". Under ett par veckor varje vår förvandlar den Soomaa till oigenkännlighet. Smältvatten från vinterns snö fyller floderna. När vattnet står som högst sväller de över sina bredder så att skog, åkrar och hus hamnar i en jättelik sjö – och det enda sättet att ta sig runt är i kanot eller kajak.

Förra året blev vattenhöjningen knappt märkbar och vår resa ställdes in. I år har det verkat ostadigt, med en vattennivå som den senaste veckan börjat stiga – men sedan sjunkit igen.

Faktorer som påverkar vattennivåerna är till exempel hur mycket snö som fallit under vintern, hur snabbt temperaturen stiger och om nattens kalla luft fryser vattnet som smält under dagen. Vårfloden är svår att förespä, och livet i Soomaa berörs mer av vädret än någon annan plats i Estland. Den långväga besökaren får helt enkelt ha is i magen. Hålla kalendern öppen. Vänta. Hoppas.

Bästa platsen för att uppleva vårfloden är just här i Karuskose, vildmarkens base camp. Rene och hans partner Mariell bor och driver sitt företag här,

"DET ÄR EN SÄLLSAM KÄNSLA ATT GLIDA FRAM I EN FLOD SOM I SJÄLVA VERKET ÄR EN HAGE. VAD ÄR VAD? GRÄNSEN KAN VARA SVÅR ATT TYDA."

Sea Kayaking Estonia, med guidade paddelturer och andra naturupplevelser.

Inne i det stora gula trähuset är det varmt; elden sprakar i kaminen. Över spisen hänger vådräcker på tork och på det stora träbordet ligger kartor över nationalparken utspridda. I fem år har Rene och Mariell bott här, tillsammans med sonen Küü. En granne, Ana, som bor en dryg mil västerut är också på besök och sitter redo för att få håret klippt innan kvällens rökbastu.

– Så är det här i Soomaa. Vi får hjälpa varandra med det vi kan och dela med oss av det vi har tillgång till. Finns det en före detta arkitekt i grannbyn så är det självklart att han ska klippa mitt hår, skrattar Ana, medan Rene klipper rak page.

NÄRHETEN TILL DET VILDA

Vår första kväll avslutas som alla kvällar i den traditionella rökbastun. I mörkret får vi höra historier om björnar som setts stryka längs husknuten, om hur estländare i alla tider dragits till Soomaa för att gömma sig från ett samhälle de inte tyckts passa in i. Alla tre är överens om att det var just friheten och närheten till det vilda och oförställda som lockade dem hit, till denna otillgängliga plats.

– Här behöver vi bara anpassa oss efter naturen

och inte utifrån vad andra människor tycker och tänker, säger Mariell, innan hon smyger ut i natten för ett dopp i den iskalla floden.

Dagen efter vaknar vi tidigt. Sovrummet på övervåningen har blivit rött och kallt sedan nattens brasa slocknat. Raggsockor och underställ åker på, golvet knarrar betänkligt och utanför fönstret ligger morgondimman tät. I fjärran hörs en ensam tranas jämrande sång. Ett värtecken, mitt i det som för stunden känns som bister vinter.

EN EFTERLÄNGTAD HÄNDELSE

Nere i köket omfamnar värmen och från högtalarna hörs experimentell folkmusik från trakten. Vid sin dator sitter Rene uppkrupen med en kopp kaffe och letar febrilt efter den senaste uppdateringen för vattenståndet.

– Ni har tur! Vattnet har stigit över natten. Nu är vi uppe i två och en halv meter, säger han, och det lysar till i hans ögon.

Det blir brättom. Medan en ny kanna kaffe kokas roddar Rene med utrustningen och river i ett nafs ner de vattentäta overallerna från kläddlinan. Han letar fram skor och handskar i rätt storlekar och klär oss från topp till tå.

På tv:n rapporteras det om vårfloden – nu tycks

Rene Valner kan varje liten stig och flod i Soomaa utan och innan.

Ytterdörrarna i trakten är extra breda, och konstruerade för att en båt ska kunna gå igenom när vattennivån stiger om våren.

Den gamla bondgården Karuskose, som är vårt base camp, stod övergiven i 19 år innan Rene och Mariell flyttade in.

UTE FAKTA

VÅRFLOD I SOOMAA

Nationalparken Soomaa, 390 kvadratkilometer stor, ligger i Viljandimaa i Estland. Parken är Estlands näst största. 2018 bodde 62 människor i Soomaa, fördelade på tre byar.

Resahit: Färja från Stockholm till Tallinn, alternativt flyg. Hyr bil och kör 15 mil ner till Soomaa – eller ta lokalbuss till Pärnu, där ett fåtal bussar sedan går vidare till nationalparken. Guideföretag kan ofta ordna transfer.

Boende: Vi bodde på gården Karuskose (karuskose.com), där Sea Kayaking Estonia har sin bas. Det finns även ett fåtal andra boenden att hyra, till exempel i Riisa (visitestonia.com/en/riisa-ranch).

Säsong: Normalt kommer vårfloden i månadsskiftet mars-april och varar ett par veckor. Stäm av läget innan du åker.

Mer info: soomaa.com, visitestonia.com/sv. För aktuell vattennivå, kolla ilmateenistus.ee/siseveed/vaatlusandmed/tabel/.

den äntligen vara här – och människor runt om i landet gör sig redo för att ta sig till Soomaa.

– Det här är en stor händelse i Estland, konstaterar Rene. Så det är bäst att vi snabbar oss så att vi får en stund för oss själva.

Snabbt packar vi in oss i familjens stabila minivan och kör på breda, raka vägar genom tät skog.

LEKER GÄRNA ISBRYTARE

Det första paddeltaget ger fart och med en lätt vind i ryggen glider vi ut i våra kajaker. Där floden i vanliga fall tar slut har vattnet svämmat över och erövrat både betesmark och skog. Framför oss syns en grov, åldrande ek stå med vatten upp till midjan. Om några månader kommer kor att beta här.

Bredvid oss flyter resterna av ett stängsel förbi och långa grässtrån syns dansa med strömmen strax under vattenytan. Det är en sällsam känsla att glida fram i en flod som i själva verket är en hage. Vad är vad? Gränsen kan vara svår att tyda. Den tidiga vårvinden är kall och på floden ligger is fortfarande kvar på sina håll.

Plötsligt bryts tystnaden av ett skarpt gnissel. Vi kommer inte längre. Stora isflak blockerar vår väg.

– Håll er bakom och tätt intill, uppmanar Rene, som backar sin kajak och tar sats. Likt en isbrytare spräcker han isen framför oss och ger fri passage. Det gäller att vara snabb för flaken vill envist glida

ihop igen, och den som har otur blir omringad.

Det är knepigt att paddla utan öppet vatten att ta fart i. Rene vänder tålmodigt om, gång på gång, för att hjälpa oss fram bland isflaken – vilket han inte tycker ha så mycket emot. Att leka isbrytare är något av Renes favoritgren.

Det gnisslar och dundrar när is möter glasfiber. I början känns det osäkert och vingligt, men efter ett tag sätter sig tekniken och snart kan även vi navigera lekfullt bland flaken.

KALLA KÅRAR I SKOGEN

Soomaa, med dess stora flodsystem, brukar kallas för Estlands Amazonas. Det finns sex huvudsakliga floder i nationalparken där de största bär namnen Raundan, Halliste och Navesti. Likt blodådror i detta enorma våtmarksområde transporterar floderna bort vatten från parken, med varierande resultat beroende på tillflödet.

Rene pekar på några gamla ekar som nu står mitt i floden, och berättar hur han och hans vänner brukar campa i sina hammockar högt uppe bland grenarna när de är ute på långtur. Han gestikulerar ivrigt och visar hur de med rep bygger anordningar mellan träden så att de ska kunna ta sig fram utan att bli blöta när de slagit läger för kvällen.

– Kom med här, säger han, och paddlar före oss in i den dunkla skogen.

UTEFAKTA

KURIOSA OM VÄRFLODEN

Den femte årstiden i estniska Soomaa är något av en lokal hemlighet. Men ryktet har börjat spridas till länderna runt Östersjön.

De största översvämningarna som drabbade området skedde i början av 1930-talet, då vattennivån uppmättes till över 5,5 meter. Även nu i början av 2000-talet har översvämningarna varit massiva.

Förr täljde lokalbefolkningen fram sina kanoter ur en grov asp, en tradition som går tillbaka till stenåldern. Tekniken har bevarats i Soomaa, men numera använder man moderna kajaker i glasfiber.

Dörrarna till bondgårdar i Soomaa vetter, till skillnad från i resten av Estland, vanligtvis mot vattnet. Skälet är att människorna som bor där ska kunna komma hem med båt utan svårigheter i vått väder. Ytterdörrarna är extra breda för att man ska kunna ta sig in med båt om så behövs under översvämningarna. Båten parkeras i hallen, där en trappa leder upp till den torra övervåningen.

Alla traktens gamla gårdar ligger högt, och har små stugor som ligger ännu högre, dit folk flyttar under översvämningarna. Bönderna hade förr särskilda prämar för att kunna frakta sina djur.

”HEMMA PÅ GÅRDEN HAR RÖKBASTUN VÄRMTS UPP UNDER EFTERMIDDAGEN OCH TRÖTTA KROPPAR SKA FÅ VILA MOT DEN SOTIGA VÄGGEN.”

Vi kryssar fram mellan tallarna som växer sig oändligt långa, både uppåt och neråt i reflektionen från vattnet.

– Ibland ger skogarna här omkring mig kalla kårar. Det är som att suset från trädkronorna visar att vi människor egentligen inte ska vara här, säger han tyst, med blicken i skyn där två havsörnar ståtligt seglar förbi.

Åt alla håll syns trädstammar som speglar sig i det stilla vattnet. Vi stannar upp för ett ögonblick och låter kajakerna glida ljudlöst ovanför skogsstigarna. Det knakar i de gamla träden. Men läskigt? Nej, jag håller inte med Rene. Mina tankar dras snarare till scener ur en gammal saga jag minns, om en förtrollad skog. Det är en egendomlig

känsla att se träden vada i vatten, uppleva skogen i en helt ny skepnad.

ETT STORT ANTAL SELFIES

Vi lämnar skogen bakom oss och glider ut på floden, där det blir stopp. Isflak som inte ens isbrytaren Rene mäktar med blockerar vår väg. Lösningen blir att vända in mot flodkanten, där björkar som ännu inte slukats av vattnet står på rad.

Vi kravlar oss ur våra kajaker, tar dem på släp med rep och vadar fram mellan land och vatten. Över kvistar, under nerfallna träd, genom buskage – ibland med vatten upp till midjan – parerar vi oss fram bland bäverfördämningar och snårskog. Torrdräkterna håller vätan ute, men det kalla vatt-

net kyls in i märgen. Äventyret är levande och värfloden sträng.

Efter en inte alltför lång ”promenad” har det värsta ispartiet passerats och den breda floden ligger åter öppen. Snart har vi fått upp värmen igen, med lugna men stadiga paddeltag.

Framåt eftermiddagen hörs höga röster på håll, folk som tjoar och skrattar. Runt en krök väntar förklaringen. På en temporär parkering i skogsbrynet står minibussar på rad, med både estländska och vitryska registreringsskyltar, och i vattnet kryllar det av kanoter och glada, förväntansfulla människor. Folk står upp i kanoterna, det filmas med gigantiska kameror och ett stort antal selfies ska snart pryda sociala medier.

Renes telefon ringer, det är en beställning på en paddeltur med 40 skolbarn från Tallinn till dagen därpå. Nu är värfloden vida känd. Den sprudlande stämningen smittar, men vi är ändå tacksamma för den stund av lugn och tystnad vi hann få.

MYREN FINNS I SJÄLEN

Kajakerna är uppdragna, snart skymmer det, men innan vi tar kväll vill Rene ta oss med upp till

Årets värflod kommer knappast att gå till historien för sina höga flöden. Men lagom kanske är bäst, ändå?

Rökbastun är en räddare i kylan och vätan. Den används flitigt.

Medan morgondagens paddling planeras åter vi gemensamt middag på bovete, som växer bra här i våtmarken.

”MED VATTEN UPP TILL MIDJAN PARERAR VI OSS FRAM BLAND BÄVERFÖRDÄMNINGAR OCH SNÅR.”

myren som ligger strax ovanför gården. Även om han älskar floden och paddlingen är det myrens mystik som fascinerar honom mest.

Och han är inte ensam. Våtmarkerna, som täcker en femtedel av landets yta, har en alldeles speciell plats i estländarnas själ. Namnet Soomaa betyder ”landet av myrar” och vi befinner oss just nu i hjärtat av parken.

– Det är så här jag vill att besökarna ska uppleva nationalparken, säger Rene. Vi vill att ni ger oss tid och låter oss visa er vad vi har, för att ni ska få en djupare förståelse för platsen vi är på. Det är min och Mariells filosofi med Karuskose. Vi vill inte att gästerna bara kommer hit för att bocka av ytterligare en upplevelse på listan.

På röda bog shoes, eller snöskor, vandrar vi mjukt fram på mossan. Tjälén har inte riktigt gått ur marken så stegen är lätta. Myrområdet är mas-sivt och obebott och här finns mängder av sällsynta växter och djurarter, många med anor från istiden. Utmed stigarna växer miniatyrtallar och i den blöta mossan bjuds det på frosttåliga tranbär.

Fick Rene själv bestämma skulle han fortsätta rakt norrut på den till synes oändliga myren och vandra tills spåren av människor tar slut, för att istället följa djurens. Det är där han hör sina tankar allra bäst, säger han. Det är där han vågar lyssna på vad hans hjärta har att säga.

LETAR SPÅR OCH SPILLNING

Den här kvällen svänger vi av tidigare och tar skogen tillbaka mot gården. En ensam hackspetts frenetiska pickande hörs eka mellan träden och en skräm orre flyger upp från sin gömma när hon hör oss komma. Med blickarna koncentrerade på de gamla djurstigarna letar vi spår och spillning. Har man tur kan man hitta avtryck från både varg, björn, älg och lo.

Vi är så upptagna av spårjakten att vi helt missar den ståtliga älgkon som spejar på oss mellan granarna lite längre bort. Plötsligt bryts en kvist och hennes siluett försvinner in i den djupa skogen.

– Djuren är inte alltid så långt borta här i Soomaa, säger Rene. De gäller bara att hålla ögonen öppna.

Hemma på gården har rökbastun värmts upp under eftermiddagen och trötta kroppar ska få vila mot den sotiga väggen. Om myren är parkens hjärta, och floderna dess blodomlopp, så är nog bastun dess trygga famn. Och gården Karuskose det äventyrliga sinnet. ♡

5
TIPS

FLER ÄVENTYR I SOOMAA

1.

Djurspaning

På vintern, när marken är täckt av snö, är djurspårning en perfekt sysselsättning. I parkens skogar finns älg, rådjur, vildsvin, lodjur, varg och björn. Kring floderna finns bland annat gott om bäver och den i Sverige fridlysta vitryggig hackspett.

2.

Skridskoturer

När floderna är frusna är de perfekta att åka skridskor och kälke på. Så även på de små sjöarna uppe på myren. Hyr skridskor hos Sea Kayaking Estonia (karuskose.com) eller genom soomaa.com.

3.

Rökbastu

Ett besök i bastun är ett måste om du är i Soomaa. Den estniska rökbastutraditionen går långt tillbaka i tiden och har stor kulturell betydelse. Sedan 2014 är bastufenomenet med på Unescos lista över immateriella kulturarv.

4.

Paddling

Paddling är definitivt den största utomhusaktiviteten i Soomaa – från det att isen smälter och vårfloden rullar in, tills det fryser igen till vintern. Sea Kayaking Estonia arrangerar korta och längre turer. (karuskose.com).

5.

Myrvandring

Den bäst bevarade myren i Soomaa är Kuresoo Bog. Under vår- och höstflyttningen stannar många tranor till här för att vila på sin resa – en fantastisk syn. Snöskor, bog shoes, finns precis som skridskor att hyra via karuskose.com och soomaa.com.

